

ger moraliska sentenser och betraktelser av ungefär samma art som de, vilka ingingo i »Catonis disticha» och annan i skolorna läst didaktisk latinpoesi. A: s' dikter karaktäriseras av brist på fantasi; de äro klara och rediga och stilen i regel fri från svulst men torrt nykter och fåglös.

*Tryckta arbeten: *Contemplationum mundi libri tres, cum indice necessario.* Åbo 1682. 4:o 8 bl., 370 s., 2 bl. (Ursprungligen utg. i form av disputationer: *Contemplationum mundi dissertationes I—XXI.* Åbo 1678—82). — *Oratoria, sive Manuductionum ad romanam eloquentiam libellus, ex diffusis ambagibus, in hanc brevem formam ita collectus, ut nihil desideres eorum, quæ inventionis naturam, dispositionis leges, elocutionis partes, vel actionis præcepta spectant.* Åbo 1687. 4 bl., 144 s. — *Epistolarum conscribendarum forma & ratio.* Åbo 1689. 4 bl., 160 s. (Även de bägge sistnämnda först utg. i form av disputationer.) — *Arithmetica.* Åbo 1689. — 'Laus manus'. Åbo 1690. (Den egentliga titeln är en fyrstrofig svensk dikt: »Man plä rosa sølf och koppar, Guld och flera dyra kroppar», etc.). — *Prophetens Daniels vthlägning öfwer konungens i Assyrien Nebucadnesars dröm, som står beskrefwen i dess propheties 2 cap., i jämwahl hans egen syn, som finnes i det 7 cap., i swensk vers dhe vnga tilienst affsatt, som historiske handlingar begynna på at skatta.* Åbo [1690]. 4:o 24 bl. — *Den stora monarkens öfwer Ægypten konung Pharaos namnkunnige rådz-herres patriarchens Josephs politie, i korta wersser beskrefwen.* Åbo 1692. 4: o 18 bl. — *Moralia, eller Några korta regler, hwar efter alla rättsinnige jämwäl til dygd och ährbarheet artade ädlingar, som nu vpwäxa til Gudz ähra, Kongl. Maij:tzienst och faderneslandetz nytta, sitt lefwerne kunna styra (om dem så behagar).* Åbo [1692?]. 4:o 12 bl. (De fyra sistnämnda omtryckta i *Samlade vitterhetsarbeten af svenska författare*, utg. af P. Hanselli, D. 16, Upps'. 1873, s. 331—444.) — *Verborum latini sermonis differentia, in memoriale schediasma contractæ.* Åbo 1692. 4 bl., 66 s. — *Hela werldens frälsares och domares Jesu Christi födelse: för alla heeliga englar härligh, för alla trogna siälur liufligh, för alla swärmodiga hugneligh, för alla obotfärdiga förskräckeligh.* Åbo u. å. 4:o 6 bl. — *Ang. akad. avhandlingar, utg. under A:s præsidium, se J. H. Lidén, Catalogus disputationum, Sect. III, och G. Marklin, Supplementa; ang. orationer och parenrtationer, S. G. Elmgren, Öfversigt af Finlands litteratur 1542—1770 (1861) och A. A. v. Stiernman, Aboa literata (1719).*

Källor: G. Castrén, *Några dikter från stormaktstiden* (Sv. literatursällsk. i Finland, Förhandl. o. uppsatser, 20, 1906—1907); A. Hultin, *Daniel Achrelius, en finsk vitterlekare i slutet af 17:de seklet* (ibid., 9, 1894—95); dens., *Den sv. vitterheten i Finland under stormaktstiden* (1904); Åbo universitet lärdomshistoria, 5, 6, 7, 10 (1894—1908).

G. CASTRÉN.

Achrenius, Abraham, f. 1 febr. 1706 i Somero socken i Tavastland, † 28 sept. 1769 i Nousis. Föräldrar: kaplanen Simon Achrenius och Elisabeta Laurina. Student i Åbo 18 jan. 1725; blev sommaren 1728 informator hos översten greve Gustav Creutz i östra Nyland; lämnade denna befattning sommaren 1730; avlade teologisk examen i Åbo; prästvigd 21 sept. 1730. Kaplan i Pedersöre (i Österbotten); bataljonspredikant vid Österbottens regemente 30 mars 1733—19 dec. 1739; kaplan i Esse kapell invid Pedersöre 29 mars 1736; avsade sig prästämbetet tredjedag pingst 1740; återkom till Esse dec. 1740; flyttade till Stockholm sommaren 1741 och därifrån först till Kungsör och sedan till

Örebro: erhöj av K. M:t tillstånd att återinträda i kyrkans tjänst 28 maj 1742; återvände till Finland sept. 1743; slotts-predikant i Åbo 1748; kyrkoherde i Nousis 1753.

Gift 1) 14 jan. 1731 med Anna Margareta Degerman, † i nov. 1739, dotter till pastorn Anders Degerman i Pedersöre; 2) 30 maj 1740 med Kristina Svanbäck, † 11 aug. 1758.

Under sin informatorstid i östra Nyland rönte A. påverkan av pietismen, som i dessa trakter väckts till liv av hemvändande krigsfångar och ytterligare stärkts genom från Halle inkallade tyska studenter. Som kaplan i Esse kom han i beröring med de separatistiska rörelser, som spritt sig i Österbotten dels under intryck av Stockholmspietismen, dels som en fortsättning av Erikssönernas verksamhet, och efter att i början ha bekämpat dem övertygades han småningom om det riktiga i en del av deras tankar. Året 1739 kallar han sitt »första uppväckelseår»: han kom då till den bestämda uppfattning, att skriftermålet och syndaförlåtelsen av kyrkan brukades oriktigt, och fördes sedan genom studium av Uppenbarelseboken och pietistiska kommentarer till en mot den evangeliska kyrkan alltmer kritisk och fördömande hållning utan att dock till en början anse sig tvungen att helt bryta med den. Hans avgörande religiösa kris begynte trettondagen 1740, då han under predikan plötsligt och våldsamt kände sig gripen av en omedelbar inspiration från Herran. Detta framkallade extatiska scener bland åhörarna, vilka fortgingo under hela våren 1740, tills A. tredjedag pingst ånyo greps av extasen, denna gång än starkare än den förra, så att han icke kunde fullända sin predikan utan enligt sin egen berättelse blev »genom Herrans allmakt lyftat opp i predikstolen såi högt, att min klädesfäll syntes över den». Därpå avsade han sig inför menigheten prästämbetet men samlade kring sig en liten församling »troende», inom vilken de extatiska utbrotten fortforo. Då han numera ogillade också det kyrkliga vigselformuläret, ingick han, efter sin första hustrus död, utan lysning och utan vigsel ett nytt äktenskap. Dels på grund av ett tal, som han hållit vid en separatists grav, dels på grund av händelserna våren 1740 inkallades han på hösten s.å. inför Åbo domkapitel för att avge förklaring; ärendet hänsköts därpå till Åbo hovrätt, som emellertid resolverade, att han icke gjort sig förtjänt av något straff men borde få ledning och upplysning samt tillhållas att icke sprida sina åsikter. Det var antagligen för att taga närmare kännedom om den stockholmska separatismen — med Tollstadius och Rosén hade han förut brevväxlat —, som han på sommaren 1741 flyt-

tade till Sverige. Rörelsen, som då befann sig i en viss upp-
lösning, synes ha berett honom en missräkning, och han lämnade
snart Stockholm. Hans åsikter om kyrkan hade emellertid åter
mildrats, och en anhållan att få återinträda i dess tjänst bevil-
jades 1742 av K. M:t efter ett förhör inför Stockholm konsisto-
rium. Efter krigets slut återvände han i sept. 1743 till Finland
och erhöll där efter någon tid prästerlig tjänst i Åbo och sedan
i Nousis, där han i synnerhet tyckes ha vinnlagt sig om de
separatistiska elementens själavård utan att dock råka i någon
allvarligare konflikt med de kyrkliga myndigheterna; han avled
också där »efter en mycket uppbygglig ämbetsförvaltning». Efter
återkomsten till Finland framträdde han som en mycket produktiv
andlig författare såväl på prosa som på vers (som student hade
han utgivit några latinska, svenska och finska tillfällighetsdikter;
en samling världsliga dikter, som han då författat, brände han
senare upp). Varken hans svenska dikter, som till största delen
förblivit otryckta, eller hans finska, till antalet omkr. 200, vittna
om någon större poetisk begåvning, vare sig med hänsyn till inne-
håll eller till form, men de finska — dels en samling »Sionin
wirret» (Sions sånger), dels enskilda dikter i skillingstryck — ha
det oaktat under långa tider varit ofantligt spridda i synnerhet i
pietistiska kretsar. — En stor samling av A:s' manuskript finnes i
Helsingfors universitetsbibliotek, däribland delar av en själv-
biografi.

Tryckta arbeten: *Votivi flores viridi.* Promotionsdikt. Åbo 1726. —
Oratio metrica de statu Christi exaltations. Åbo 1732. — *De rebus sacris
oratio ducta sonoris versibus, Ingenuum pastorem pandit et ipsum Theologum
mystamque crucis.* Åbo 1744. — *Parannuxen liitto cansoile ja maacunnille
julistettu.* Åbo 1744. (Innehåller 7 nya andliga sånger.) — *Nyårs-önskan
til det ifrån ofrids plågor och swårigheter genom den behagliga friden
nu mera befriade Finland, enkännerligen til Åbo stapelstad.* Åbo [1744]. (8) s.
— *Seitzemän utta hengellistä wirttä.* Åbo 1745. — *Then första bättringen
af döda gierningar til trona på Gud och Frälsaren Jesum Christum,
hwarutinnan om syndenes lefwande kännedom, uprichtiga bekännelse, ånger
och bättrings sorg, samt om hiertats förändring, som ock om en sann och
lefwande tronens kundskap, samtycke och förtröstan, enfalleligen genom frågor
och swar handlat warder . . .* Åbo 1746. (8), 188 s. — *Herätyxen ääni
hengelliselle morsiamelle.* Åbo 1746. (Omtr. i de olika uppl. av Hengel-
linen ajantieto.) — *Yxi uusi hengellinen wirsi, yhden jumalan lapsen cuolemaan
walmistuxesta sina otollisella ajalla; niin myös toinen wirsi, jumalattomain
erosta tästä mailmasta.* Åbo 1749. Flera uppl. — *Halullisten sieluin kysymys
Jerusalem in wartioilla sen oikian ja tasaisen tien perään ijankaickisen aututeen.*
Åbo 1749. Flera uppl. — *Zionitens resa till himmelen.* Åbo 1749. — *Jumalan
rauhan etsimisestä, Jesuxen weren sowinnon kautta, totisen parannuxen ja
eläwän uskon järjestyxestä.* Åbo 1750. — *Ett fast och sanskyldigt
bättrings uppsät.* Predikan på 24 sönd. efter Trinitatis 1750. Åbo 1752. —
*Valeti Turun caupungist, erinomattain linnan seurakunnast, ynna terwe-
tulon kansa Nousiasten pitäjähän, cahdesa wirressä edespandu.* Åbo 1753.
— *Sijtä hirmuisesta maanjaristyxestä Lisabonin suuresa pääcaupungisa Portu-
galin waldacunnasa.* Åbo 1756. Ny tillökt uppl. s. å., och därefter flera

uppl. — Nykyisen ulcomaan sodan alusta ja levenemisestä, neuvoilla ja waroituxilla ihmisten yhteiseen elämäkertaan sovitettu. Åbo 1757. — Fräl-sarens Jesu hwila i the trognas hjertan. Aftonsångspredikan på lång-fredagen 1758. Åbo 1758. 4:o (4), 44 s. — Rukoucest ja sen kuulemisest tarpellinen tutkistelemus. Predikan på bönesöndagen 1759. Åbo 1759. — Jumalan lasten hengellinen ajantieto. Åbo 1760. — Wähäisten lasten opetus wirsi, colmen uscon cappalden ylitse Catechismuxesa, kysymysten ja wastausten kansa. Åbo 1761. Flera uppl. — Hengelliset historiat eli oikian herätyxen ja rucouxen hartauden esimerkit. Åbo 1761. — Yhden suloisen ja siunatun suwen ja sen hedelmöitzewäisyyden tutkistelemus. Åbo 1761. Flera uppl. — Wanhat ja uudet hengelliset wirret, ennen präntetyista arkeista yhteen cootut. Åbo 1762. Ny uppl. Åbo 1805. — Märkwärdige händelser på en kårt resa i några landskaper, näml. i det andeliga sten-riket, växt-riket och djur-riket, förekomne uti inbyggarenas allmänna lefnad och i synnerhet deras, som äro lefwande stenar, fruktbarande trån och de rätte får, som följa lambet efter, ehwart det går. Sthm 1762. (32), 40 s. — Wastuutiset hengelliset wirret, autuuden perustuxesta, Jesuxen Christuxen katkerasa kärsimisesä, piinasa ja kuolemasa ristinpuusa. Åbo 1763. Flera uppl. — Cuoleman ja maahan panjais wirret. Åbo 1765. — Orvolasten lohdutus wirsi Catharina Hillerin jälkeen. Åbo 1766. — Rippi lasten coetus kysymyxt. Åbo 1766. Flera uppl. — Caxi uutta hengellistä wirttä, Åbo 1766. Flera uppl. — Zionin hengellisen kewän cucuistus ja caswando wirret. Åbo 1767. Flera uppl. — Tarpellinen ja yxikertainen itse-coettelemus, sekä jumalan lain, että meidän Herran Jesuxen Christuxen ewangeliumin jälken. Åbo 1768. Flera uppl. — Sionin juhla wirret, halullisten sieluin ylöskehoituxexi, ensimmäinen osa. Åbo 1769. Flera uppl. — Aikainen walmistus kuolemaan. Åbo 1769. Ny uppl. 1853. — Se i öwrigt, beträffande skrifter på finska: F. W. Pipping, Förteckning öfwer i tryck utgifna skrifter på finska (1856); finska och svenska: S. G. Elmgren, Öfversigt af Finlands litteratur 1542—1770 (1861); tillfällighetsdikter: G. Lagus, Bidrag till kännedom af Finlands svenska tillfällighets-poesi under frihetstiden (Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk, utg. af finska vetenskapssocieteten, N, F., 8).

Källor: M. Akiander, Historiska upplysningar om de religiösa röel-serna i Finland; 5 (1861); M. Ruuth, Abraham Achrenius, 1 (akad. avh., Hfors 1904; på finska); C. H. Strandberg, Åbo stifts herdaminne, 1 (1832).

G, CASTRÈN.

Acke (t. o. m. 1904 Anderson), Johan Axel Gustaf, f. 7 apr. 1859 på (gamla) Bergielund invid Stockholm. Föräldrar: Bergianske professorn Nils Johan Andersson och Anna Elisabet Amanda Tigerhielm. Studerade vid nya elementärläroverket i Stockholm; elev vid konstakademiens läroverk 4 apr. 1876—vt. 1882, där bland hans lärare må nämnas J. Kr. Boklund; företog studieresor till Belgien 1881, Frankrike 1883—84, där han utbildade sig till etsare, och till Italien (1900) samt var en tid bosatt i Finland. Deltog i opponentrörelsen 1885; medlem av konstnärsförbundet 1886; har deltagit i dettas samtliga utställningar inom och utom Sverige.

Gift 21 okt. 1891 med Eva Maria Topelius, f. 4 sept. 1855, dotter till skalden Z. Topelius.

Bland A:s tidigare arbeten kunna framhållas de under upp-repade längre uppehåll på Åland tillkomna friluftsmålningarna Slätterkarlen (utställd 1886), Vinterjägare (utställd 1887) och Snö-